

Asia: VN/30737/2022

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston päätökseksi huoltovarmuuden tavoitteista

Lausunto

Lausunnot lukuun 1. Johdanto

Työ- ja elinkeinoministeriö

Diaarinumero VN/30737/2022

Luonnos valtioneuvoston päätökseksi huoltovarmuuden tavoitteista

Medialiitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto työ- ja elinkeinoministeriölle luonnoksesta valtioneuvoston päätökseksi huoltovarmuuden tavoitteista ("luonnos").

Esitämme kunnioittavasti huomiomme luonnokseen jatkovalmistelua varten erityisesti tiedon huoltovarmuuden, yhteiskuntarauhan ja demokratian kannalta. Lausunnon rakenne perustuu työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopalvelussa antamaan jaotteluun.

Pääviesteinään Medialiitto ehdottaa, että luonnoksen jatkovalmistelussa tehtäisiin seuraavat täydennykset tässä lausunnossa tarkemmin kuvatulla tavalla:

- Suomalainen media-ala on kriisitilanteessa tai sellaisen uhatessa enintään niin vahva ja kyvykäs tukemaan kansalaisten tiedonsaantia sekä torjumaan hybridiuhkia ja informaatiovaikuttamista kuin mitä se on normaalioloissa. Siksi media-alan toimintakyvystä on pidettävä huolta jatkuvasti ja pitkäkestoisesti.

- Media-alan ja erityisesti riippumattomien tiedotusvälineiden keskeinen rooli osana huoltovarmuuden kokonaisvarautumista tulisi mainita selvemmin huoltovarmuuden tavoitteissa.
- Tavoitteisiin tulisi lisätä vastaava kirjaus kuin on mukana valtioneuvoston päätöksessä huoltovarmuuden tavoitteista (1048/2018) kohdassa 5.4 Media. Aineettoman huoltovarmuuden turvaaminen selvästi tavoitteissa on tänään vähintään yhtä tärkeää kuin, mitä se oli vuonna 2018. Ammattimaisen tiedonvälityksen rooli kasvaa huoltovarmuuden toimintaympäristön voimakkaan muutoksen vuoksi.
- Uutistiedonvälitys on erityisesti kriisi- ja poikkeustilanteissa yhteiskunnan johtamisen ja turvallisuuden kannalta välttämätöntä toimintaa. Kansalaisten sananvapauden, toimivan demokratian ja kansakunnan henkisen huoltovarmuuden kannalta keskeisen uutisisällön saatavuus on turvattava luonnoksen jatkovalmistelussa.
- Huoltovarmuuden tavoitteisiin tulisi selkeämmin kirjata informaatiolukutaidon ja mediakasvatuksen aseman ja osaamisen merkityksen vahvistaminen koulujen ja oppilaitosten opetuksessa sekä opettajien koulutuksessa.
- Päätoimittajavastuun alainen, Journalistin ohjeisiin sitoutunut mediasisältö ja muu media tulisi selvemmin erottaa toisistaan tavoitteissa.
- Tavoitteiden jatkovalmistelussa tulisi ottaa huomioon valtioneuvoston periaatepäätös suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla, joka korostaa median tärkeää roolia muuttuneessa turvallisuusympäristössämme. Demokratiapolitiikan mukaan yhteiskunnan vakauden kannalta on keskeistä, että suomalaisten tiedonsaanti toimii myös vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Demokratiapolitiikan mukaan journalistisella medialla on tärkeä rooli esimerkiksi informaatiovaikuttamisen kitkemisessä. Median toimintaedellytysten turvaaminen tulee huomioida myös turvallisuus- ja yhteiskuntarauhakysymyksenä.
- Mediapolitiikan koordinoinnin parantaminen on suositeltava työkalu suomalaisen media-alan ja erityisesti tiedotusvälineiden toimintaedellytysten ja toimintakyvyn turvaamiseen pitkäjänteisesti. Tiedotusvälineiden toimintakyvyn turvaaminen edellyttää konkreettisia panostuksia.

Lausunnot lukuun 2. Huoltovarmuuden toteuttamisen lähtökohdat

Uutistiedonvälitys on kriisi- ja poikkeustilanteissa yhteiskunnan turvallisuuden ja johtamisen kannalta välttämätöntä toimintaa

Medialiitto ehdottaa, että luonnoksen sivun 4 Huoltovarmuusorganisaatio-kaaviokuvassa oikealla oleva ”Muut poolit” -osa nimetään uudelleen ”Digitaalinen ja fyysinen turvallisuus ja tiedonvälitys”. Nimi kuvaisi selvemmin sitä, mitä kyseiseen poolialueeseen käytännössä kuuluu.

Lisäksi jatkovalmistelussa tulisi korostaa myös huoltovarmuusorganisaation roolia Huoltovarmuuskeskuksen rinnalla.

Avoimen ja moniarvoisen yhteiskunnan peruspilarit vaarantuvat nopeasti, mikäli kansalaisilla ei ole saatavilla luotettavaa ja moniäänistä toimituksellista ajankohtais- ja uutisisältöä valtakunnallisista, alueellisista ja paikallisista asioista. Ammattimaisesti toimitetun sisällön saatavuus kansalaisille turvaa osaltaan henkistä huoltovarmuutta ja yhteiskuntarauhaa sekä tukee yleistä turvallisuutta ja yhteiskunnan johtamista.

Medialiitto katsoo, että luonnoksessa ei ole riittävästi huomioitu niin sanottua ei-materiaalista huoltovarmuuteen varautumista. Muuttuneen toimintaympäristön, kansalaisten ja media-alan näkökulmasta luonnoksen puute on, että siinä ei tunnisteta riittävästi media-alan ja erityisesti tiedotusvälineiden roolia osana tulevaisuuden kokonaisvarautumista.

Aineettoman huoltovarmuuden uhkia korostaa viimeaikainen nopea tekoälyn kehitys. Erityisesti generatiivinen tekoäly muodostaa helposti tulevaisuudessa nykyistäkin suuremman uhan maamme kokonaisturvallisuudelle.

Sosiaalisen median palveluiden suosio erityisesti lasten ja nuorten keskuudessa sekä tekoälypalveluiden kehittyminen haastavat voimalla ei-materiaalisen huoltovarmuuden. Tästä syystä myös huoltovarmuuden tavoitteisiin tulisi vielä selkeämmin kirjata informaatiolukutaidon ja mediakasvatuksen aseman vahvistaminen koulujen ja oppilaitosten opetuksessa sekä opettajien koulutuksessa.

Kansalaisten sananvapauden, toimivan demokratian ja kansakunnan henkisen huoltovarmuuden kannalta keskeisen ammattimaisen toimituksellisen sisällön, erityisesti uutisisällön, saatavuutta olisi korostettava luonnoksen jatkovalmistelussa.

Uutis- ja ajankohtaistiedonvälitystä ei voi avoimessa ja moniäänisessä yhteiskunnassa jättää kriisi- ja poikkeustilanteissakaan ainoastaan valtio-omisteisen Oy Yleisradio Ab:n tiedonvälityksen varaan. Yleisradion taloudelliset mahdollisuudet varautua poikkeusoloihin ovat olennaisesti paremmat kuin useilla lehtikustantajilla ja yksityisesti omistetuilla radiokanavilla. Tämä muodostaa riskin suhteessa huoltovarmuuden tavoitteisiin.

Media-alalla ja lehdistönvapaudella on tärkeä tehtävä paitsi kriisinkestävyydessä myös luotettavan tiedon jakajana ja enenevästi disinformaation torjuna. Myös viranomaistiedottaminen muun muassa valmiuslaissa nojaa toimiviin tiedotusvälineisiin. Ilman vahvaa, toimintakykyistä lehdistöä sekä paikallisia radioita Suomen on mahdotonta kattavasti torjua disinformaatiota ja erilaisia hybridi-vaikuttamisen muotoja.

Media-alan ja tiedon huoltovarmuuden roolin huomioiminen osana suomalaista huoltovarmuuskokonaisuutta on suuri vahvuutemme ja kansainvälisesti myös ainutlaatuista. Media-alan ja tiedon huoltovarmuudella vastataan tehokkaasti ajankohtaisiin informaatioyhteiskunnan haasteisiin. Tätä tulisi korostaa luonnoksessa materiaalisen huoltovarmuuden rinnalla. Journalistinen media (päätoimittajavastuun alainen ja Julkisen sanan neuvoston Journalistin ohjeisiin sitoutuneet tiedotusvälineet) ja muu media on myös tärkeä erotella toisistaan.

Elinkeinoelämän roolia tulisi korostaa

Medialiiton näkemyksen mukaan luonnoksessa tulisi nostaa selkeämmin esille se, että huoltovarmuusorganisaatioon kuuluvien poolien toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan nimenomaan elinkeinoelämävetoisesti. Poolit keräävät tietonsa suoraan elinkeinoelämältä, yrityksiltä ja alan järjestöiltä ja tuottavat Huoltovarmuuskeskuksen tilannekuvan pohjan. Yritysvetoinen poolitoiminta on kansallisen huoltovarmuusjärjestelmän selkeä vahvuus pohjaten toimivaan julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyöhön.

Suomen ollessa valmiuslain määritelmän mukaisissa poikkeusoloissa keväällä 2020 elinkeinoelämän johtama pooliverkosto toimi tehokkaasti ja modulaarisesti verkoston tukiessa konkreettisesti yhteiskunnan toiminnan kannalta yli tuhatta kriittistä yritystä.

Medialiiton näkemyksen mukaan vakiintuneen poolitoiminnan vahvuudet ja kokemukset tulisi ottaa huomioon huoltovarmuustoiminnan kehittämisessä. Esimerkiksi hallinnollisen työn määrän kasvattaminen pooliorganisaatioissa ei välttämättä palvele huoltovarmuuden tavoitteita.

Tiedotusvälineiden toimintaedellytysten turvaaminen tulisi ottaa huomioon turvallisuus- ja yhteiskuntarauhakysymyksenä

Medialiito muistuttaa, että suomalainen media-ala on kriisitilanteessa enintään niin vahva ja kyvykäs tukemaan kansalaisten tiedonsaantia sekä torjumaan hybridiuhkia ja informaatiovaikuttamista kuin mitä se on normaalioloissa. Siksi media-alan toimintakyvyistä on pidettävä huolta jatkuvasti ja pitkäkestoisesti.

Luonnoksen jatkovalmistelussa tulisi ottaa huomioon Valtioneuvoston periaatepäätös suomalaisesta demokratiapolitiikasta 2020-luvulla (2022: 40) ("Demokratiapolitiikka").

Demokratiapolitiikka korostaa median tärkeää roolia muuttuneessa turvallisuusympäristössämme. Sen mukaan yhteiskunnan vakauden kannalta on keskeistä, että suomalaisten tiedonsaanti toimii myös vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Se toteaa, että kriisien aikana informaatiovaikuttaminen lisääntyy ja että median pitää olla siihen varautunut.

Demokratiapolitiikan mukaan journalistisella medialla on tärkeä rooli esimerkiksi informaatiovaikuttamisen kitkemisessä. Median toimintaedellytysten turvaaminen tulee huomioida myös turvallisuus- ja yhteiskuntarauhakysymyksenä. Periaatepäätös toteaa, että median toimintaedellytysten turvaaminen edellyttää konkreettisia panostuksia.

Demokratiapolitiikassa peräänkuulutetaan Suomeen pitkäjänteistä, hallinnonalat ylittävää mediapolitiikkaa. Tämä auttaisi turvaamaan ammattimaisen media-alan toimintaedellytykset. Median toimintaedellytysten turvaaminen ja Yleisradion tärkeän tehtävän sekä yksityisen journalistisen median huomioiminen ovat periaatepäätöksen mukaan mediapolitiikan keskiössä.

Valtioneuvoston huoltovarmuusselonteko (2022: 59) viittaa valtioneuvoston päätökseen huoltovarmuuden tavoitteista (1048/2018), jossa media on nimenomaisesti kirjattu mukaan kohdassa 5.4 yhtenä yhteiskunnan kannalta kriittisistä palveluista ja tuotannoista. Selonteossa todetaan myös, että medialla on merkittävä rooli, kun viestinnällä tuodaan varmuutta ja luottamusta viranomaisten toimintaan ja varautumiseen.

2.1 Huoltovarmuuden muuttunut toimintaympäristö

Sisäministeriön Kansallinen riskiarvio -julkaisussa (2023:4) todetaan, että vihamielinen informaatiovaikuttaminen, vaalihäirintä, disinformaation tarkoituksellinen levittäminen, vihapuhe ja verkossa tapahtuva häirintä uhkaavat demokratiaa, ihmisten yhdenvertaisuutta, sanan- ja mielipiteenvapautta sekä lehdistön vapautta ("kansallinen riskiarvio").

Maailman talousforumin (World Economic Forum) tuoreen riskiraportin mukaan disinformaatio ja misinformaatio muodostavat maailman suurimman lyhyen ajanjakson uhan (<https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2024/>). Riskiraportti tulisi ottaa huomioon myös huoltovarmuuden uhkia harkitessa ja erityisesti aineettoman huoltovarmuuden tavoitteiden huolellisessa kirjaamisessa.

Informaatiovaikuttaminen horjuttaa pahimmillaan yhteiskunnan koossa pitävää luottamusta. Sitä voidaan hyödyntää myös osana hybridivaikuttamista.

Medialiiton näkemyksen mukaan huoltovarmuuden muuttuneen toimintaympäristön kuvauksessa tulisi selkeästi nostaa esille myös ei-aineelliseen huoltovarmuuteen vaikuttavia tekijöitä, jotta myös ne tulevat varmasti tarkastelluiksi huoltovarmuuden tavoitteissa. Kohdan 2.1 listauksessa tulisikin mainita kansallisen riskiarvon pohjalta Suomen turvallisuuteen vaikuttavina vähintään vihamielinen informaatiovaikuttaminen ja disinformaation tarkoituksellinen levittäminen mukaan lukien vaalihäirintä.

Myös ei-aineelliseen huoltovarmuuteen vaikuttavien asioiden listaaminen huoltovarmuuden tavoitteissa on tärkeää globaalien sosiaalisen median palveluiden ja erilaisten informaatiovaikuttamisen ja disinformaation levittämisen keinojen lisääntyessä.

2.2 Huoltovarmuuden pohjoismainen, eurooppalainen ja globaali ulottuvuus

Medialiitto kannattaa kokonaisvaltaisen huoltovarmuusajattelun edistämistä EU:ssa.

Suomen vahvuutena on luottamukseen ja vahvaan sitoutumiseen ja yhteistyöhön (niin sanottu private–public-yhteistyö esimerkiksi media-alalla Mediapoolin puitteissa) perustuva huoltovarmuusyhteistyö, jossa yritykset ovat aktiivisesti mukana ja pääasiassa muista syistä kuin siitä, että lainsäädäntö tähän yrityksiä tiukasti velvoittaa.

Suomen public–private-yhteistyön ja poolitoiminnan mukaan lukien media-alan poolitoiminta mallin tukeminen ja edistäminen kansainvälisesti edistäisi osaltaan tulevaisuuden huoltovarmuutta myös Suomessa. Esimerkiksi Viro on omaksunut Suomen toimintamallia ja kehittänyt muun muassa ei-materiaalisen huoltovarmuuden turvaamista esimerkillisesti.

Medialiitto korostaa elinkeinoelämän roolia poolitoiminnassa. Se on tärkeää muun muassa media-alan ja tiedotusvälineiden integriteetin turvaamiseksi. Public–private-yhteistyö edellyttää tarkkaa roolien sisäistämistä huoltovarmuuden kokonaisuudessa. Valtionhallinnon viranomaistoiminnalla ei saa edes pyrkiä vaikuttamaan vastaavan toimittajan alaisuudessa toimivien tiedotusvälineiden toimintaan ja sisältöpäätöksiin.

Medialiiton näkemyksen mukaan Suomen tulisi EU-tasolla edistää EU:n lähialueiden niin sanottujen kumppanimaiden demokratia- ja oikeusvaltiokehityksen, instituutioiden ja sitä kautta niiden ei-materiaalisen huoltovarmuuden kehittämistä. EU-tason yhteistyötä EU:n kumppanimaiden kanssa tulisi edistää.

Nykytilanteessa varautumiseen ja turvallisuuteen kohdistuu enenevässä määrin sääntelyä. Se johtaa helposti siihen, että yritysten hallinnollinen taakka kasvaa ja niiden resurssit menevät sääntelyn vaatimustenmukaisuudesta huolehtimiseen, käytännön paremmasta varautumisesta huolehtimisen jäädessä toissijaiseksi.

Olennaista on myös EU-tasolla viestiä media-alan ja erityisesti tiedotusvälineiden tärkeää roolia osana kansallista huoltovarmuutta.

Lausunnot lukuun 3. Kehittämiskohteiden taustat ja tavoitteet

3.1 Huoltovarmuuskriittinen infrastruktuuri

Tiedonvälitys tulisi mainita osana yhteiskunnan huoltovarmuuskriittisiä toimintoja.

3.2 Digitaalinen yhteiskunta

Yhteiskunta ja sen toiminnot, mukaan lukien tiedonvälitys ja muu viestintä, on digitalisoitunut. Digitalisoituminen avaa monia uusia vaikuttamistapoja sellaisille toimijoille ja tahoille, joiden tavoitteena on yhteiskuntarauhan ja jopa demokraattisen järjestelmämme horjuttaminen. Tämä merkitsee sitä, että ei-materiaalinen huoltovarmuus ja sen turvaaminen nousevat materiaalisen huoltovarmuuden rinnalle.

Luonnoksen ei-materiaalisen huoltovarmuuden tavoitteet ovat osittain päälle liimatun oloisia ja epäselviä. Medialiiton näkemyksen mukaan luonnokseen tulisi jatkovalmistelussa lisätä konkretiaa ja ottaa tämän lausunnon ehdotuksia huomioon tavoitteita viimeisteltäessä.

Digitaaliset tietovarannot

Medialiitto pitää periaatteessa hyvänä tavoitteena sitä, että luonnoksen mukaan yhteiskunnan kannalta kriittiset tietovarannot, -palvelut ja -järjestelmät määritellään ja tunnistetaan ja niiden toimintavarmuus sekä turvallisuus varmistetaan. Selkeys on tässä asiassa kaikkien etu.

Medialiitto toteaa, että yksi vapaan, avoimen ja demokraattisen yhteiskunnan perusedellytyksiä on tiedotusvälineiden toimintavapauden vaaliminen ja tiedonsaannin turvaaminen viranomaisten toiminnasta. Tiedonsaantia ei pitäisi poikkeusoloissa tai huoltovarmuuden perusteella kohtuuttomasti heikentää.

Yhteiskunnan toimintavarmuutta ja turvallisuutta vahvistettaessa tulee myös suojata kansalaisten perusoikeuksia. Kansalaisten kotirauhaa, tietosuojaa, yksityiselämän suojaa ja syrjintäkieltoa on vaalittava.

Kyberturvallisuus

Medialiiton näkemyksen mukaan kyberturvallisuus-kohdassa tulisi viitata riippumattomien tiedotusvälineiden rooliin kyberuhkiin varautumisessa erityisesti kansalaisten ja pk-yritysten tietoisuuden ja ymmärryksen lisäämisessä. Lisäksi tiedotusvälineillä on osansa myös sujuvassa palautumisessa kyberturvallisuuden häiriöistä normaalitilanteeseen.

Disinformaatio

Medialiitto korostaa, että uudenlaisiin uhkiin varautuminen on keskeinen osa tämän päivän huoltovarmuustyötä. Näitä uudenlaisia uhkia ovat esimerkiksi hybrdivaikuttaminen ja disinformaation levittäminen suomalaisille. Tavoitteissa tulisikin selvemmin korostaa toimenpiteitä, jotka vastaavat näihin uhkiin.

Hybrdivaikuttamisen ja disinformaation torjunnassa media-alalla ja erityisesti riippumattomilla tiedotusvälineillä on keskeinen rooli. Parhaiten disinformaatiota torjutaan varmistamalla, että yhteiskunnassa on vastavoimana kattavasti tarjolla ammattimaista paikallista, alueellista ja valtakunnallista toimintakykyisten tiedotusvälineiden tuottamaa luotettavaa tietoa.

Medialiitto toteaa, että Suomessa on olemassa huoltovarmuusorganisaatio, jonka piirissä media-ala harjoittaa yhteistoimintaa. Mediapoolin puitteissa suomalaiset media-alan yritykset harjoittelivat konkreettisesti yhteistoimintaa esimerkiksi vuosien 2020–2022 pandemian aikana.

Medialiitto ehdottaa, että luonnoksen jatkovalmistelussa poistetaan kokonaan lauseet: ”Lisäksi on aktiivisesti etsittävä keinoja mediakentän toimijoiden yhteistoiminnan parantamiseksi poikkeusoloissa. Erilaisia yhteiskäyttömahdollisuuksia on suunniteltava ja harjoiteltava etukäteen.” Medialiitto ei tunnista tämän epäselvän kirjauksen perusteita, eikä tarvetta.

Medialiitto ehdottaa, että edellä mainittu poisto korvataan jatkovalmistelussa oheisella uudella kirjauksella: ”Turvataan huoltovarmuusorganisaation kyky tukea journalistisen uutismedian toimintaa poikkeusoloissa sekä seurata ja analysoida journalististen prosessien ulkopuolella tuotettuja sisältöjä. Estetään uutiserämaiden synty.”

Medialiitto kiittää luonnoksen disinformaatio-kohdan hyvistä kirjauksista, jotka koskevat kansalaisten medialukutaitoa, opettajien kasvatusvalmiuksia, yhteiskunnan velvoitetta turvata

vastuullista sananvapautta tukevan vapaan ja moniäänisen median toimintaedellytysten turvaamista kaikissa oloissa sekä joukkoviestinnän infrastruktuurin ja palveluiden jatkuvuutta.

Medialiitto toteaa, että luonnoksessa viitattu ”strategisen viestinnän toimintamalli” tulisi tavoitteiden jatkovalmistelussa määritellä tarkemmin. Luonnoksen perusteella jää epäselväksi, minkä tahon viestinnästä on kysymys.

3.3 Kansalaisvarautuminen

Kansalaisvarautumiseen liittyen luonnokseen tulisi lisätä maininta informaatiolukutaidon ja mediakasvatuksen aseman vahvistamisesta koulujen ja oppilaitosten opetuksessa sekä opettajien koulutuksessa. Se parantaisi osaltaan kansalaisten mahdollisuuksia varautua ja suojautua myös informaatiovaikuttamista vastaan ja vahvistaisi kyberturvallisuutta kansalaisten yksilötasolla.

Koronapandemian ja Venäjän Ukrainan-hyökkäyssodan myötä ajankohtaisesta ja luotettavasta tiedosta on tullut keskeinen huoltovarmuustekijä. Turvallisuutta uhkaavien propagandakoneistojen yksi tavoite on synnyttää sekaannusta yhteiskunnassa ja sen avulla murentaa demokraattista yhteiskuntajärjestelmää. Informaatiovaikuttamisessa esimerkiksi erilaiset trollitehtaat suoltavat disinformaatiota.

Disinformaatiota vastaan voidaan taistella informaatiolukutaidon, koulutuksen ja sivistyksen avulla.

Lisätietoja Uutismedian liiton informaatiolukutaitohankkeesta löytyy verkko-osoitteesta www.uutismediat.fi/informaatiolukutaito/.

3.4 Huoltovarmuuden alueellinen ulottuvuus

Medialiitto korostaa, että koko maan kattava toimintakykyinen lehdistö, erityisesti uutismedia, ja radiotoiminta tukevat tiedon huoltovarmuutta alueellisesti ja paikallisesti.

Alueellisen ja paikallisen uutismedian ja yksityisen radiomedian rooli on keskeinen varmistettaessa, että Suomen valtakunnan alueella on kansalaista saatavissa ammattimaisesti tuotettua Julkisen sanan neuvostoon ja Journalistin ohjeisiin sitoutunutta tiedonvälitystä.

Uutismedian liiton 95 jäsenen 81 lehtikustantajaa julkaisevat laajasti ympäri Suomea yhteensä 231 uutismediaa. Niistä 30 on päivälehtiä, 136 paikallislehtiä ja 50 kaupunkilehtiä. Mukana on myös 15 muuta uutismediaa. Uutismedian liiton jäsenten paikalliset ja alueelliset julkaisut ovat levittäytyneet laajasti ympäri maamme. Uutismediat julkaisevat journalismia digitaalisesti ja valtaosa myös painettuina lehtinä.

RadioMedian 26 jäsenyhtiötä lähettävät radio-ohjelmia yhteensä 48 yksityiseltä radioasemalta, joista 25 alueellisia tai paikallisia radioasemia ja 23 valtakunnallisia (tai osavaltakunnallisia) asemia.

Disinformaation ja informaatiovaikuttamisen käytännön torjunnassa voidaan onnistua vain, mikäli varmistetaan, että yhteiskunnassa on vastavoimana tarjolla riittävästi ammattimaista myös paikallista ja alueellista, toimintakykyisten tiedotusvälineiden tuottamaa luotettavaa tietoa.

3.6 Osaaminen ja osaavan työvoiman saatavuus

Medialiiton näkemyksen mukaan luonnokseen tulisi osaamiseen liittyen lisätä konkreettinen maininta siitä, että medialukutaito on kansalaisten keskeinen osaamisalue demokratian suojelemisessa. Ymmärrys demokraattisen yhteiskuntajärjestelmämme ja sen keskeisten instituutioiden merkityksestä lisää huoltovarmuutta kansalaisten keskuudessa.

Jokaisen pitää tietää, miten journalistinen media eroa muusta viestinnästä. Informaatiolukutaito on osa medialukutaitoa. Se tarkastelee ennen kaikkea tiedon luotettavuutta. Informaatiolukutaito lisää ymmärrystä journalismin etiikasta ja tiedotusvälineiden roolista demokratiassa.

Lausunnot lukuun 4. Toimialakohtaiset huoltovarmuustavoitteet ja kehittämiskohteet

4.2 Kuljetusten jatkuvuus

Huoltovarmuuden turvaamisen kannalta tulisi huoltovarmuuden tavoitteissa mainita, että kuljetusten jatkuvuuden turvaamisella on vaikutusta myös erityisesti uutismedian ja uutistiedonvälityksen lehtijakeluun. Henkisen huoltovarmuuden varmistamiseksi tulisi painettujen lehtien lehtijakelu turvata mahdollisimman kattavasti myös poikkeusoloissa.

Uutistiedonvälityksestä Suomessa merkittävällä osuudella vastaava lehdistö on laajasti riippuvainen sähköisten tieto- ja viestintäjärjestelmien toimivuuden lisäksi myös painettujen sanomalehtien lehtijakelusta. Painettujen lehtien tuotanto ja jakelu korostuvat yleisön tiedonsaannin kannalta merkittävästi, mikäli digitaalisten viestintäverkkojen käytössä on häiriöitä.

Tiedonvälityksen aukkojen lisäksi katkokset lehtijakelussa aiheuttaisivat kansalaisten luotettavan tiedonsaannin tyrehtymisen lisäksi ilmoitus- ja asiakassuhdemenetyksiä.

Lehtijakelun turvaaminen tulisi ottaa huomioon nimenomaisella kirjauksella valmiuslakia uudistettaessa.

4. lukuun Toimialakohtaiset huoltovarmuustavoitteet ja kehittämiskohteet tulisi lisätä alakohta 4.10 ”Tiedonvälitys”

Edellä tässä lausunnossa 2. luvun (Huoltovarmuuden toteuttamisen lähtökohdat) yhteydessä on laajasti tuotu esille, miten huoltovarmuuden toimintaympäristö on muuttunut ja ei-materiaalisen huoltovarmuuden merkitys kasvaa.

Medialiitto kiinnittää huomiota siihen, että tässä huoltovarmuuden toimintaympäristön muuttuneessa tilanteessa on luonnoksessa luovuttu kokonaan Valtioneuvoston päätökseen huoltovarmuuden tavoitteista (1048/2018) kirjatusta kohdasta 5.4 Media. Päätös poistaa kyseinen kohta on yllättävä. Mikäli toimituksellinen media jätetään omana kohtanaan kokonaan pois toimialakohtaisista huoltovarmuuden tavoitteista, merkitsee se ei-materiaalisen huoltovarmuuden turvaamisen osalta olennaista heikentämistä verrattuna vuoden 2018 tavoitteisiin.

Medialiitto ehdottaa tässä lausunnossa esitetyin perusteluin, että kyseinen aineettoman huoltovarmuuden turvaamisen kannalta tärkeä kohta palautetaan huoltovarmuuden tavoitteisiin luonnoksen jatkovalmistelussa seuraavalla tavalla ajanmukaistettuna:

4.10 Tiedonvälitys

Tiedonvälitys käsittää journalistisiin periaatteisiin sitoutuneiden joukkotiedotusvälineiden sisällöntuotannon, julkaisun fyysisessä ja sähköisessä muodossa sekä jakelun kohdennetusti tai massamaisesti.

Yhteiskunnan turvallisuutta ja vastuullista sananvapautta tukevan, vapaan ja moniäänisen tiedonvälityksen toimintaedellytyksien turvaaminen kaikissa olosuhteissa on yhteiskunnan turvaamisen painopisteitä. Joukkoviestinnän ja sen infrastruktuurien turvaaminen on välttämätöntä.

Sosiaalinen media on tärkeä osa mediaympäristöä. Myös väärät tiedot leviävät nopeasti sosiaalisen median palveluissa. Niitä voidaan käyttää tahallisen ja vahingollisen informaatiovaikuttamisen välineinä. Journalististen prosessien ulkopuolisten sisältöjen vaikutuksia turvallisuuteen ja huoltovarmuuteen on kyettävä seuraamaan.

Lausunnot lukuun 5. Huoltovarmuustoiminnan rahoitus ja kehitys

Huoltovarmuuden tavoitteisiin liittyen tulisi tunnistaa myös tarve kehittää taloudellisia resursseja.

Elinkeinoelämävetoiset poolit ovat varsinkin koronapandemian aikana olleet huoltovarmuustyössä avainasemassa, ja siksi myös poolien asemaa tulisi vahvistaa silloin kun Huoltovarmuuskeskuksen resursseja lisätään tai uudelleenallokoidaan.

Lausunnot lukuun 6. Valtioneuvoston tavoitteiden seuranta

-

Muut selontekoa koskevat yleiset kommentit

Huoltovarmuuslainsäädännön uudistaminen

Medialiitto pyytää saada tulla kuulluksi hyvissä ajoin huoltovarmuuslainsäädännön uudistushankkeessa. Huoltovarmuuslainsäädäntöä uudistettaessa on ensiarvoisen tärkeää varmistaa, että kansalaisten monipuolinen tiedonsaanti ja tiedotusvälineiden toimintaedellytykset varmistetaan myös poikkeusoloissa.

Kohdan otsikko viitanee lausunnoilla olevaan huoltovarmuuden tavoitteet -luonnokseen, eikä selontekoon.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg	Ismo Huhtanen
toimitusjohtaja	lakiasiaintoimittaja, Uutismedian liitto

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistyksen ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 600:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Jäsenyritykset työllistävät Suomessa suoraan noin 20 000 henkilöä, ja liiton edustamien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on noin 3,1 miljardia euroa.

Huhtanen Ismo
Medialiitto ry